

Bc. Venuše Kverková

Mirativita ve španělštině (s přihlédnutím k češtině)

(posudek vedoucího diplomové práce)

Téma předkládané práce je v české hispanistice velmi inovativní – není mi znám žádný odborný text monograficky zaměřený na mirativitu ve španělštině. To je pochopitelně dáno tím, že sám koncept mirativity je relativně nový – mluví se o něm jen několik desítek let, a jak správně upozorňuje Venuše Kverková, ne všichni existenci tohoto fenoménu uznávají. Skutečnost, že se tento pojem objevil až relativně nedávno, je, jak vyplývá i z autorčina výkladu, dána především dvěma faktory: 1) rozvojem pragmaticky zaměřených studií, specifičtěji pak výzkumem tzv. evidenciality; 2) skutečností, že gramatikalizaci mirativity nalezneme spíše v méně studovaných a prozkoumaných jazycích, v jazycích, kterým je soustředěná pozornost věnována až v moderní lingvistice. Právě na základě zkoumání těchto jazyků vznikl předpoklad, že v jazycích obecně může existovat tato funkčně definovaná jazyková kategorie, a následné studie začaly hledat projevy mirativity i v ostatních jazycích. Stejným způsobem vlastně postupuje i Venuše Kverková: její práce přináší přehled všech prostředků, které by bylo možné (často na základě analogie s jinými jazyky) považovat za nositele kategorie mirativity. A hned v úvodu mohu konstatovat, že jde o velmi přesvědčivý, zdařilý pokus obhájit existenci kategorie mirativity ve španělštině (navíc obohacený o přihlédnutí k češtině).

Diplomové práce obvykle zřetelně oddělují část teoretickou a část praktickou. Autorka posuzované práce postupuje jinak: v úvodních kapitolách sice definuje základní téma práce a pojmy, se kterými bude operovat, následně ale v každé kapitole kombinuje dílčí teoretické výklady s praktickou ilustrací na jazykovém materiálu. Tento postup považuji za velmi šťastný, protože je pro čtenáře velmi přehledný a umožňuje průběžnou kvalitativní analýzu zkoumaného tématu. Zmiňované úvodní obecnější kapitoly zahrnují popis cíle práce a použité metody, stanovení hypotéz, charakteristiku použitých korpusů, a především vymezení základních pojmů. Těmi jsou hlavně modalita a její typy, evidencialita a pochopitelně zejména mirativita. V této části bych chtěl velmi ocenit, že autorka dokáže ve svém přehledném a přesném výkladu dobře propojovat tradiční lingvistické pojmy, jako je např. modalita, s koncepty novými, moderními (evidencialita, mirativita), což je dokladem její vysoké odborné kompetence. Její úvahy o vzájemném prolínání významů, o často obtížné oddělitelnosti jednotlivých pojmů jsou velmi zajímavé a odrážejí schopnost kritického pohledu. Ač je autorka zřejmou zastánkyní existence jazykové kategorie mirativity, komentuje i skeptické názory některých odborníků, místy nejasné hranice mezi mirativitou a evidencialitou atd. Některé části výkladu (např. u modalit) jsou stručné, to je ale dáno omezeným prostorem a nesnižuje to úroveň textu (ostatně i tak je práce velmi rozsáhlá, protože úplný přehled projevů mirativity ve španělštině je zkrátka obsáhlý). Zbývající kapitoly (2 – 5) jsou postupně věnovány jednotlivým prostředkům vyjádření mirativity, konkrétně lexikálním, morfologickým, syntaktickým, suprasegmentálním a extralingvistickým, vždy se stejnou strukturou, kterou jsem již popsal výše: nejprve jsou stručně vyložena teoretická východiska problému a poté je tento problém bohatě ilustrován na jazykovém

materiálu získaném z korpusu. I v těchto kapitolách autorka osvědčuje schopnost vidět problematiku v souvislostech – zkoumané jevy chápe dynamicky, nikoli staticky. Závěrečná kapitola shrnuje nejdůležitější výsledky práce – oceňuji, že zdaleka nejde jen o zopakování dílčích výsledků komentovaných v jednotlivých kapitolách, ale též o jejich zobecnění (autorka zahrnuje též podkapitulu diskuse, kde se zabývá některými obsahově nebo metodologicky spornými záležitostmi).

Jak vyplývá z výše řečeného, práci považuji za výbornou. Jde o příkladnou studii méně známého jevu, která převyšuje běžnou úroveň diplomových prací. Ve svých výkladech autorka neopomněla nic podstatného, jednotlivým dílčím tématům věnuje pozornost odpovídající jejich závažnosti a v jazykových materiálových analýzách dokáže přesně odlišit relevantní a nerelevantní skutečnosti. Dobře chápe podstatu odborných sporů o dílčích tématech, dokáže vystihnout klíčové rysy jednotlivých názorových proudů a zaujmout vlastní stanovisko (to je vidět např. v pasážích věnovaných diskusím o významech a funkcích některých španělských časů, s. 43 a následující).

Práce s jazykovými korpusy je rovněž naprosto v pořádku, je zřejmé, že je autorka zvyklá s tímto nástrojem moderní lingvistiky běžně pracovat.

Konečně bych chtěl ocenit i autorčin jazyk: její vyjadřování je velmi kultivované a přesné, navíc v textu v podstatě nenacházím překlepy či jazykové chyby.

Náměty k diskusi u obhajoby:

- Přehled prostředků vyjadřujících kategorii mirativity působí impozantně a je – také díky rozsáhlé konzultované sekundární literatuře – jistě úplný. Jinou otázkou je, do jaké míry lze typy nalezené v jednom jazyce úspěšně hledat v jazyce jiném. Autorčiny výklady o španělštině, příp. češtině jsou obecně velmi zajímavé, některé typy mi nicméně připadají méně přesvědčivé a obhajitelné než jiné (mám na mysli především minulé časy).
- Otázka, zda máme u polyfunkčních forem (např. u minulých časů) hledat tu hlavní, od které jsou ty ostatní odvozené, je velmi komplikovaná – souhlasím v zásadě s autorčinými závěry. Jen připomínám, že pokud o některé funkci prohlásíme, že parazituje na jiné, už vlastně v této věci vynášíme soud.
- České příklady mirativity autorka částečně studuje na materiálu z paralelního korpusu. Setkala se s příklady, kde se jí zdálo, že originál je svou formou „návodný“, že nenáležitě ovlivnil překladatelovo řešení?

Celkově práci považuji za nadprůměrnou, doporučuji ji k obhajobě a předběžně ji hodnotím známkou *výborně*.

V Praze dne 5. 6. 2024

prof. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.